

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВИЩОЇ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

М.С. Слободяник

Підготовка документознавців в Україні ведеться в рамках спеціальності «документознавство та інформаційна діяльність» з 1994-1995 навчального року. У розвитку цієї спеціальності виділяється три основних етапи: 1) становлення – 1994-2003 роки; 2) уніфікація – 2004-2007, 3) розвиток – з 2008 року. Перший етап характеризується різноманіттям підходів вишів до змісту цієї спеціальності. Ініціатором комплексної спеціальності були викладачі бібліотечного факультету Київського і Харківського вищих навчальних закладів культури, які бачили цю спеціальність як розвиток інформаційної складової спеціальності «бібліотекознавство і бібліографія». Безумовним лідером цього «широкого» підходу до спеціальності стала Харківська державна академія культури (ХДАК), а його найбільш яскравим представником професор Н.М. Кушнарєнко. Класичний для колишнього СРСР погляд на документознавство отримав розвиток у роботах професора С.Г. Кулєшова. Впровадження його концепції в навчальний процес найбільш повним обсягом відбулося в Державній (нині – Національній) академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). Паралельно в цьому виші почала впроваджуватися інформаційна концепція документознавства М.С. Слободяника.

Найважливішим результатом наукової роботи провідних кафедр та спеціалізованого інституту УНДІАСД стало організаційне оформлення документознавства як самостійної галузі науки. Цей процес отримав логічне завершення в результаті включення наукової спеціальності «документознавство, архівознавство» до переліку спеціальностей ВАК України. Різноманіття підходів до єдиної спеціальності стало об'єктивною умовою для усвідомлення провідними вишами необхідності уніфікації існуючих підходів шляхом створення стандарту освітньо-кваліфікаційного рівня освіти бакалавр, прийнятого 2004 р. У цьому документі отримала визнання інформаційна концепція підготовки документознавців.

У стандарті виділено п'ять основних блоків дисциплін – загальнонауковий; документознавчо-архівний; інформаційно-аналітичний; комп'ютерно-технологічний; управлінський.

При складанні освітньо-професійної програми були використані не тільки вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики, а й досвід різних вишів, і передусім навчальний план НАКККіМ.

Цей стандарт виконав своє головне завдання – сприяв уніфікації навчального процесу в різних вишах, які готують документознавців. Проте, нові тенденції в розвитку документознавства обумовлюють необхідність удосконалення існуючого стандарту.

Основними чинниками, що впливають на цей процес, є: подальший розвиток теорії документознавства; включення ВАКом України 2007 р. цієї спеціальності не тільки в перелік історичних наук, але і в новий напрям – соціальні комунікації; створення законодавчої бази та технічних умов для розвитку в Україні електронного документообігу. Ці зміни стимулює віднесення документознавства не тільки до теорії і практики управління, але і до Інформології та практики інформаційно-аналітичної діяльності. Адекватна відповідь на виклики часу можлива лише на основі розробки нового стандарту освіти. Адже саме під час бакалаврської підготовки студент повинен отримати базові знання, які необхідні для подальшого продовження освіти в магістратурі та практичної роботи.

Запропонований нами авторський варіант стандарту пройшов широке обговорення на міжнародних документознавчих конференціях в Одесі (2010 р.) та Донецьку (2011 р.) і рекомендований як базовий для розробки нового стандарту.

При підготовці цього основоположного для документознавчої освіти документа автор виходив із таких принципів:

актуальність – відображення в стандарті сучасних знань, технологічних процесів, які характерні для спеціальності в цілому, її інноваційна спрямованість;

науковість – базування стандарту на досягненнях документознавства та інших дисциплін, включених до освітньо-професійної програми, і варіативну частину навчального плану;

доступність – уникнення затеоретизованих, переобтяження незрозумілою для студентів термінологією навчальних дисциплін, які не мають суттєвого значення для практики;

конструктивність, що припускає підвищення престижу професії та забезпечення її відповідності перспективним тенденціям розвитку суспільства в умовах інформатизації.

Зупинимося докладніше на структурі та змісті стандарту. Його загальнонауковий компонент становлять дисципліни, які Міністерство освіти України включило до числа обов'язкових для всіх спеціальностей. Серед них особливий вплив як на загальну, так і на професійну підготовку документознавців, має філософія, історія України, ділова українська мова. Особливе значення в цьому блоці має іноземна мова; досконале знання якої необхідно для успішної роботи сучасних документознавців. Передбачена також ґрунтовна юридична підготовка майбутніх документознавців, насамперед із питань трудового та господарського права.

Враховуючи безсумнівне значення роботи з документами для управлінської діяльності, запропоновано включити в стандарт низку навчальних дисциплін: менеджмент, кадровий менеджмент, державне управління, організацію державного апарату, маркетинг тощо. Фундаментальна складова управлінської підготовки забезпечується навчальними дисциплінами: математичні основи інформаційної діяльності та системний аналіз інформаційних процесів.

Центральне місце у професійній підготовці фахівців займає документознавчий блок. До теоретичних дисциплін цього блоку відносяться документознавство, архівознавство, керування документацією. Серед дисциплін практичної спрямованості виділяються: діловодство, організація референтської та офісної діяльності, кадрове діловодство. Професійна діяльність документознавців і перспективи її розвитку значною мірою пов'язані з навчальною дисципліною «електронний документообіг». Найбільш важливими в науково-інформаційному блоці є такі дисципліни: інформаційний менеджмент, інформаційний маркетинг, інформаційно-аналітична діяльність, аналітико-синтетична переробка інформації, міжнародна інформація, інформаційні продукти і послуги.

Посиленню інформаційно-технічної підготовки студентів сприяє відповідний блок проекту стандарту. Складовими цього блоку є такі навчальні дисципліни: інформаційні системи та технології, комп'ютерні мережі, організація й управління базами даних, прикладне програмне забезпечення, інформаційна безпека та захист інформації, інформаційна підтримка інноваційної діяльності.

Дисципліни, запропоновані нами для включення в нормативну частину стандарту, є базовими. Варіативна складова покликана доповнити зміст професійної підготовки документознавців з урахуванням їхньої майбутньої спеціалізації в магістратурі. Таку підготовку здійснює більшість вишів України.

У НАКККіМ найкращим чином зарекомендували себе запропоновані автором кваліфікації «документознавець фінансових, банківських та підприємницьких структур» і «документознавець кадрових та юридичних структур». Обидві кваліфікації включають дисципліни, що поглиблюють галузеву і професійну складову підготовки.

У структуру галузевої підготовки першої кваліфікації входить низка економічних дисциплін: фінанси, гроші та кредит, банківська справа, банківські операції, основи підприємництва і т. ін. Спеціалізацію професійної підготовки забезпечують такі дисципліни: документаційне забезпечення діяльності банку, документаційне забезпечення підприємницьких структур, інформаційно-аналітичне забезпечення банківських та підприємницьких структур, Інтернет-ресурси банківської та підприємницької діяльності. Для другої кваліфікації характерна посилена юридична підготовка та спеціалізований курс

«Юридичне забезпечення діяльності служби управління персоналом». Серед дисциплін професійної підготовки виділяються «кадрове діловодство», «юридична документування», «Інтернет-ресурси служб управління персоналом» і т. ін.

Поєднання фундаментальної, професійної та спеціалізованої підготовки є магістральним напрямом розвитку вищої документознавчої освіти.

Цікавий досвід підготовки документознавців мають багато вишів України. Сподіваюся, що проведення наступного року на сторінках нашого журналу обміну цим досвідом сприятиме підвищенню якості підготовки документознавців в Україні.

Із повагою,

Михайло Слободяник – головний редактор, доктор історичних наук, професор